

สรุปเวทีสัมมนาผู้นำภาคธุรกิจพบผู้นำภาคประชาสังคม

: An Inspiring Meeting

วันที่ 2 – 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560

โดยโครงการผู้นำแห่งอนาคต และสถาบันบริหารและจิตวิทยา (MPI)

ณ โรงแรมสามพราน ริเวอร์ไซด์ อ.สามพราน จ.นครปฐม

เวทีสัมมนาผู้นำภาคธุรกิจพบผู้นำภาคประชาสังคมเกิดจากความร่วมมือระหว่างโครงการผู้นำแห่งอนาคต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันบริหารและจิตวิทยา (MPI) โดยเชิญผู้นำจากสองภาคส่วนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบข้ามศาสตร์ เพราะในโลกปัจจุบัน ผู้นำแห่งอนาคตจำเป็นต้องเรียนรู้ **ภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิเศรษฐศาสตร์** เท่าทันโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และ**รู้จักตัวเอง** เวทีสัมมนาดังกล่าวจึงจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้คนจากหลายๆ ฝ่ายได้มารู้จักและเรียนรู้จากกัน เพราะเชื่อว่าจะเป็นเงื่อนไข เป็นบริบทสำคัญของการพัฒนาตัวเองและบ้านเมือง

เวทีสัมมนาวันแรก เป็นการพูดคุยแนะนำตัวระหว่างผู้นำภาคประชาสังคม ได้ถามสารทุกข์สุกดิบ และชีวิตการทำงานในช่วงที่ผ่านมาของแต่ละคน ก่อนที่จะไปพบกับกลุ่มผู้เข้าอบรมหลักสูตร The Boss ในวันถัดมา โดยมีสามกระบวนการ อาจารย์ชัยวัฒน์ ธิรพันธุ์ อาจารย์ประชา หุตานุกวัตร และพีณัฐพิศ วัจวิญญู เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดงาน

VUCA World หลังจากแบ่งกลุ่มล้อมวงแนะนำตัวกันแล้ว อาจารย์ชัยวัฒน์ จึงเปิดเรื่องด้วย VUCA World ที่เป็นแนวคิดทางทหารแต่ถูกนำมาใช้อธิบายถึงสภาวะของโลกในปัจจุบัน

V – Volatility ระเบิด คือการเปลี่ยนสภาวะอย่างรวดเร็ว ในอัตราเร่งที่คุณจนกระทั่งตามไม่ทัน

U – Uncertainty ความไม่แน่นอน คือสภาพปัจจุบันและอนาคตไม่มีอะไรแน่นอน

C – Complexity ความซับซ้อน คือมีปัจจัยเกี่ยวข้องมากจนทำให้การตัดสินใจและมอง

สถานการณ์เป็นไปได้ยาก

A – Ambiguity คลุมเครือ ไม่ชัดเจน ไม่กระจ่างว่าสถานการณ์คืออะไรกันแน่

ก่อนจะให้แต่ละกลุ่มละ 4 คน สนทนาถึงประสบการณ์ตรงเรื่อง VUCA World และแบ่งปันในวงใหญ่ มีความเห็นที่น่าสนใจ เช่น “ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ไม่แน่นอน เร็ว ในอัตราเร่ง มองดูเหมือนเป็นปัจจัยคุกคาม แต่ในขณะเดียวกัน เป็นโอกาสที่ให้เราได้ทำสิ่งใหม่ที่ไม่คิดว่าจะไปถึงได้ ทำให้เรามีทางเลือกอื่น ทำให้แต่ละคนมีอำนาจ ไม่รวมศูนย์แบบเดิมอีกต่อไป แต่จะต้องมีเจตจำนงที่แน่วแน่พอสมควร ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ เกิดอะไรขึ้น แล้วทำความเข้าใจ”

อาจารย์ชัยวัฒน์เสริมว่า สิ่งที่ทำทลายในสถานการณ์ VUCA World คือความสามารถในการฟื้นคืนชีพไม่ว่าในระดับบุคคลหรือสังคม ต้องมีสมรรถภาพในการปรับตัว เพราะเราไม่สามารถจัดการภายนอกได้ ต้องจัดการตนเองและสังคมเราเอง ความปั่นป่วนซับซ้อนไม่ใช่ปัญหาใหญ่ แต่คือวิถีคิดหรือตรรกะแบบเดิมๆ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมภายนอกเร็วมากและซับซ้อน แต่การเปลี่ยนแปลงภายใน

ตนเอง กลุ่ม และองค์กรกลับเข้ามามาก อนาคตประเทศไทย คือธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง เพราะปรับตัวไว ไม่ถูกคนใดคนหนึ่งครอบงำ สิ่งสำคัญคือการเชื่อมโยงความเป็นไปได้หลายๆ อย่าง เปิดพื้นที่ให้ผู้คนพูดคุย ยอมรับความคิดที่แตกต่าง จึงจะเกิดการเรียนรู้ที่ไวและทันทั่วทั้งที่ นำองค์กรและสังคมไปรอด

เปิดชิงพื้นที่ เป็นกิจกรรมกลุ่ม โดยมีเก้าอี้วางหนึ่งตัว สมมุติเป็นลูกเปิด และสมมุติให้มีหมาป่าตัวหนึ่งเดินเข้ามาจะกินลูกเปิด เป้าหมายของกลุ่มคือ ปกป้องลูกเปิด ด้วยการรักษาเก้าอี้ตัวที่ว่าง โดยไม่ใช้เสียง และมีกติกาสามข้อ คือ หนึ่ง ไม่เอาตัวเข้าบล็อกลูกหรือทำร้ายหมาป่า สอง ไม่เคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนตำแหน่งเก้าอี้ตัวเอง สาม ถ้าลูกแล้ว ห้ามนั่งที่เดิม

หลังจากทำกิจกรรมและจับคู่แลกเปลี่ยนบทเรียนจากการทำงานกันร่วมมาแบ่งปันในวงใหญ่ มีเสียงสะท้อนที่น่าสนใจ เช่นพบว่าสภาพของเกม “เหมือนสังคมทั่วไปที่พูดว่ามีเป้าหมายคืออย่างเดียวกัน แต่ในสังคมจริงๆ คือมีความหลากหลายที่ไม่สามารถกำหนดหรือควบคุมกติกาสังคมใดๆ ได้เลย ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ให้ได้, กลุ่มพัฒนายุทธศาสตร์จากการปฏิบัติ การมีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ชัดเจนสำคัญ แต่เมื่อทำจริงต้องพร้อมที่จะปรับเปลี่ยน, ปัจจัยหนึ่งคือ ต้องมีเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการรวมพลัง สอง ความสัมพันธ์ มีความเมตตา ห่วงใยกัน ไม่ว่ากัน สาม มียุทธศาสตร์ และคนต้องยอม ลดตัวตนลง”

เส้นทางแรงบันดาลใจ เป็นกิจกรรมกลุ่มย่อย โดยกระบวนการให้แต่ละคนทบทวนตัวเองว่าเป็นคนที่ไหน สภาพแวดล้อมอย่างไร มีจุดพลิกผัน หักเห หรือมีแรงบันดาลใจอะไรที่ทำให้ชีวิตก้าวมาถึงปัจจุบัน ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้จักและยอมรับกันและกันมากขึ้น

ช่วงคำ ศ.ดร.อเนก เหล่าธรรมทัศน์ มาบรรยายเรื่องท้องถิ่นนิยม เมืองนิยม ลัทธิล่าอาณานิคม และบูรพาภิวัตน์ โดยกล่าวว่าประเทศไทยเน้นเรื่องชาตินิยมมาตลอด แต่ปัจจุบันจะต้องมีท้องถิ่นนิยม เมืองนิยมด้วย จึงจะเกิดกำลังพัฒนาบ้านเมืองโดยเฉพาะการท่องเที่ยว เรียกว่า “ลัทธิล่าอาณานิคม” ซึ่งเหมาะกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่ชอบสนุก ชอบช่วยเหลือคนอื่น จึงทำให้ชาวต่างชาติรู้สึกปลอดภัยและอยากมาเที่ยว โดยทุกภาคสามารถส่งเสริมลัทธิล่าอาณานิคมได้ เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ชายหาด ทะเล ป่าไม้ โบราณสถาน และผู้คน ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการบินของเอเชียและโลก มีทำเลที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว เพียงแต่ต้องรักษาและส่งเสริมเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ให้ทุกอย่างเหมือนส่วนกลางจนหมด รวมถึงเลิกมายาคติว่าตะวันออกดีด้อยกว่าตะวันตก เลิกความคิดที่ทำให้ประเทศอ่อนแอ และในอนาคต ทุกท้องถิ่นและชุมชนจะมีข้อได้เปรียบ เพราะอยู่ใกล้กับประเทศเพื่อนบ้าน แต่จะรู้เฉพาะเรื่องท้องถิ่น เรื่องกรุงเทพฯ อย่างเดียวไม่ได้ ต้องรู้เรื่องเพื่อนบ้าน ภูมิภาค และโลกด้วย

วันที่สาม เริ่มด้วยการภาวนาเจริญสติร่วมกัน ก่อนแบ่งกลุ่มย่อยสะท้อนการเรียนรู้สิ่งที่ประทับใจได้ประโยชน์ หรือมีคุณค่าจากกิจกรรม “เส้นทางแรงบันดาลใจ” ตามด้วยกิจกรรม Crossing the line (โอบกอดความหลากหลาย) ตอบคำถามกระบวนการด้วยการเดินข้ามเส้นไปอีกฟากหนึ่งของห้อง ทำให้ผู้เข้าร่วมต้องกลับไปทบทวนตัวเองและก้าวข้ามความกลัว หลายคนสะท้อนว่าเป็นกิจกรรมที่เรียบง่ายแต่ทรงพลัง “เป็นความท้าทายภายในที่จะตัดสินใจก้าวข้ามความกลัวที่ฝังอยู่กับบางเรื่องที่ไม่เคยบอกใคร ทำ

ให้เปิดใจไว้กว้างใจ และเชื่อมั่นในความแตกต่างหลากหลาย, เหมือนได้ทบทวนตัวเอง รู้สึกว่าตัวเองจะก้าว
ข้ามไปได้ไหม กับได้เรียนรู้และรู้จักเพื่อน, ได้สลายเส้นแบ่งในหลายๆ เรื่องที่มีต่อผู้คน ต่อเรื่องราวที่มักยึด
ติดว่าเป็นความเชื่อที่ถูกต้อง, เป็นกิจกรรมที่ทำให้เรารู้สึกโดดเดี่ยวที่สุด แต่ก็รู้สึกถึงความเป็นเพื่อนมาก
ที่สุด เพื่อนที่ไปพื้นฐานะ เพศ หรือสิ่งต่างๆ, ผู้นำในกระบวนการที่คนใหม่ รับฟังได้ เปรอะบางได้ และการที่เรา
ยอมรับตัวเอง ทำให้เกิดความเคารพตัวเอง คนเคารพตัวเองถึงเคารพคนอื่นได้”

กระบวนการเสริมด้วยทฤษฎี **โจฮารี วินโดว์ (Johari's window)** ว่ามนุษย์มีหน้าต่าง 4 บาน บาน
แรก เราเห็นตัวเองและคนอื่นเห็น บานที่สอง เราเห็นตัวเองแต่คนอื่นไม่เห็น บานที่สาม เราไม่เห็นตัวเองแต่
คนอื่นเห็น บานที่สี่ เราและคนอื่นต่างมองไม่เห็น คนที่เติบโต มีความเป็นผู้นำ เส้นที่ต้องปิดคนอื่นจะ
น้อยลง เส้นที่ไม่เห็นตัวเองจะน้อยลง ใช้เป็นตัววัดความเป็นผู้นำของเราได้ว่าเติบโตมากน้อยแค่ไหน

ตามกิจกรรม **ผู้นำ 4 ทิศ** ศาสตร์การเรียนรู้ตัวเองและผู้อื่นของชนพื้นเมืองอเมริกัน โดยอธิบาย
ลักษณะนิสัยมนุษย์ด้วยสัญลักษณ์ของสัตว์ 4 ประเทศ คือ กระตัง หนู อินทรี และหมี หลังจากกระบวนการ
อธิบายลักษณะของแต่ละทิศ ทบทวนตัวเอง ชวนเข้ากลุ่มทิศเดียวกัน และพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในประเด็น
หนึ่ง นิสัย พฤติกรรม ชีวิตประจำวัน สอง เสี่ยงสะท้อนจากคนรอบข้าง ด้านบวกและด้านลบ สาม ทิศไหนที่
เราทำงานด้วยยาก สี่ ทำอย่างไร คนทิศอื่นถึงจะได้ใจเรา ห้า สิ่งที่เราอยากจะทำพัฒนาในตัวเอง หก คำถามที่
อยากจะทำใจทิศอื่น ก่อนจะมาแบ่งปันในวงใหญ่

ช่วงคำ อรุณ นวราช ผู้บริหารรุ่นสามของสวนสามพราน มาเล่าเรื่องสามพรานโมเดล ที่ส่งเสริมให้
เกษตรกรเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์แทนเกษตรสารเคมี และได้เรียนรู้จากการขับเคลื่อนจริงจนเกิดการ
เปลี่ยนแปลงชีวิตและองค์กรมาสู่การทำธุรกิจแบบเป็นองค์กรรวม มองเกษตรกรเหมือนเป็นหุ้นส่วนธุรกิจ และ
เปลี่ยนวิสัยทัศน์มาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนพยายามเปลี่ยนวิถีคิดและหาวิธีการเชื่อมโยงของคน
ในสังคมให้ตระหนักถึงการดูแลสุขภาพตัวเอง มาเป็นผู้บริโภคที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสังคม เพื่อ
ยกระดับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ที่ตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษทุกข้อ

วันที่สี่ กระบวนการอธิบายเพิ่มเติมเรื่อง 4 ทิศ 4 ธาตุ เทียบกับแนวคิดจิตวิเคราะห์สายคาร์ล ยุง
เช่น ธาตุไฟ กระตัง เรียกว่านักรบ ธาตุน้ำ หนู เรียกว่านักรัก ธาตุลม เหยี่ยว เรียกว่านักสู้ และธาตุดิน หมี
ว่านักปกครอง และหลักพุทธศาสนาเรื่องอุปาทาน เช่น ธาตุไฟ เป็นความรู้สึกว่าฉันเก่ง เรียกว่าอัตตวาทุ
ปาทาน คนธาตุลม ชอบจับประเด็น ชอบคิดเรื่องใหญ่ๆ ชอบสร้างทฤษฎี เรียกว่าทิฏฐูปาทาน ธาตุน้ำ นัก
รัก เรียกว่ากามูปาทาน ส่วนนักปกครอง ธาตุดิน อุปาทานคือฉันเป็นคนดี รักษาระเบียบ แต่ทุกธาตุต้อง
พัฒนา คนที่พัฒนาแล้วคือคนที่ธาตุต่างๆ สมดุลกัน โดยการเติมธาตุฝ่ายตรงข้ามเข้ามาในตัวเอง

ต่อด้วยการดูสารคดีเรื่อง **The story of stuff** อธิบายวิถีการผลิตและบริโภคในสังคมสมัยใหม่ที่ถูก
ออกมาแบบมา ว่าเป็นการทำลายชีวิตและสิ่งแวดล้อมอย่างไร จับคู่แลกเปลี่ยนกัน ก่อนแบ่งปันในวงใหญ่
“อยากเห็นการเปลี่ยนโครงสร้างที่ผลิตโดยทำลายทรัพยากรน้อย แต่สิ่งที่คุยกันในกลุ่ม เราทำได้แค่สถาบัน
ให้เข้มแข็งเพื่อเป็นอำนาจต่อรองเพื่อจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง, เป็นความอัปยศของภาคประชาสังคมด้วย

ที่ไม่สามารถขยายสิ่งที่ทำไปจนถึงการเปลี่ยนโครงสร้าง ทำอย่างไรให้สามารถถอยออกมาแล้วเห็นภาพใหญ่ จะได้ว่าสิ่งที่ตัวเองทำจะไปช่วยขยับตรงส่วนไหน, ทุกคนอยากแก้ไข แต่จะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ปัญหาเยอะ จะแก้อย่างไรไหว เอาเรื่องเดียวที่ชอบ สนุก ถนัด แล้วทำเลย”

กระบวนการเสริมว่า สารคดีพูดถึงการเปลี่ยนแปลงหลายระดับ ได้แก่ วิถีชีวิต สถาบัน โครงสร้าง ชุดความคิด และระบบคุณค่า ข้อเสนอส่วนใหญ่พูดถึงเรื่องการแก้ไขวิถีชีวิต แต่ระดับต่างๆ มีความสำคัญและเชื่อมโยงกันหมด การแก้ปัญหาในระดับเดียวอาจไม่เพียงพอ แต่ในแง่หนึ่ง ถึงแม้การเปลี่ยนวิถีชีวิตจะเป็นการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย แต่จำเป็นต้องทำ และถ้ายังเปลี่ยนแปลงโครงสร้างไม่ได้ ต้องเริ่มจากการสร้างตัวเล็กร่างๆ การสร้างสถาบันใหม่ๆ และต้องกลับมาที่เรื่องฐานคิดและระบบคุณค่าใหม่ คือคิดและเข้าใจหลายระดับ แต่เริ่มทำจากสิ่งที่ถนัด แล้วมาสานกัน พังจากกันและกัน

ผลจากการใช้ชีวิตร่วมกันสามวัน ทำให้แต่ละฝ่ายลดกำแพงระหว่างกันลง เข้าใจกันและเข้าใจตัวเองมากขึ้น “ก่อนอื่นขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ ในส่วนภาคประชาชน ทำให้รู้สึกว่ามีคนปกป้อง, ขอขอบคุณกรรมดีที่ทำให้ได้เข้ามาสัมผัสกับพี่ๆ น้องๆ เพื่อนๆ ที่นี้ เปิดโลกทัศน์ มุมมอง ญาณทัศนะบางอย่าง, อยากขอความเข้าใจที่โดนข้อครหาว่า ภาคประชาสังคมไม่ทำอะไร และรับเงินจากต่างชาติมาทำลายประเทศไทย ทำให้ทำงานไม่ได้ เพราะการทำงานภาคสังคมต้องทำเต็มเวลา ต้องมีเงินเดือน แต่คนในประเทศไทยไม่ให้ จึงต้องขอต่างประเทศ, การเห็นความเป็นมนุษย์กัน ต้องเจอหน้ากัน พอคนเราไม่เห็นหน้าจะจินตนาการไปเป็นยักษ์ จำเป็นต้องมีเวที มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนกัน, การเห็นคุณค่ากันและกัน ยอมรับบทบาท เป็นของขวัญล้ำค่าที่สุด”

ปิดท้ายเวทีสัมมนาด้วยการพัฒนาด้านใน มองหาสมดุลชีวิตตามแนวคิดหยินกับหยาง หรือพลังตรงข้ามแต่อยู่ด้วยกัน เช่น ถ้าเป็นคนมีความมั่นใจมาก แต่ไม่มีความอ่อนน้อมเลย จะเป็นคนแข็งกร้าว เรียกว่าหยินพร่อง ส่วนคนอ่อนน้อมและไม่มีความมั่นใจในตัวเอง จะเป็นหยางพร่อง โดยจับกลุ่มสามคน ฝึกคิดแบบหยินหยาง มองหาระบบคุณค่าต่างๆ ในโลก แล้วหาสายกลาง เช่น “คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ตรงข้ามคือคนคิดในกรอบ ถ้าสร้างสรรค์เยอะเกินไปก็เพื่อเจ็จ อยู่ในกรอบมากไปก็โลกแคบ, ถ้าทำงานหนักต้องพักบ้าง แต่ถ้าพักมากไปก็ขี้เกียจ ถ้าทำงานหนักไปก็หักโหม”

ส่วนจะหาความพอดีในชีวิตจริง ผู้เข้าร่วมเห็นว่า “มองหากัลยาณมิตรเพื่อให้เสียงสะท้อนที่ไว้วางใจได้, หมั่นสังเกตอารมณ์ตัวเอง, ไม่มีใครสามารถหาทางสายกลางได้โดยไม่เจ็บ ต้องฝึกสติจนรู้เท่าทันเรื่องละเอียดๆ เช่น อารมณ์ความรู้สึก จะช่วยให้เราถอนออกจากหลุมได้, ความรัก เวลาเรารักลูก เราจะทำอย่างพอดีกับเขา”